ESTERHÁZY PÉTER

Fancsikó és Pinta

[KÖDLÓ]

Megint Pinta beszélt. Fancsikó hallgatott, mint a sír. Mint a sír, úgy. Valami bántotta. Azt mondta egyszer nekem (a szüleim jelenlétében), hogy a szája törékeny üvegvirág, vigyázni kell rá. Törékeny üvegvirág.

Középen volt egy fatönk (farönk?), rajta rideg márványlap nyújtózott (mint egy girhes macska). Ez volt az asztal farönk. És körben a szék farönkök. A lányokon fehér térdzokni. A girhes macska hátán — kellemes rendezetlenségben — teáscsészék. Nem akármilyenek! A teáscsésze alja, maga a teáscsésze, az ezüstkanál. A lányok illedelmesek voltak, és szépen tartották a kezüket. (A kézfejüket.) Fancsikó lopva rájuk nézett. A reggel nagy és fehér hasával ráterpeszkedett a kertre. (A jegenyék, jaj, ahogy beledöfnek a pocakba.)

És fölhasítják.

A lányok visongtak, mintha egerek estek volna a jegenyék teteje felől, pedig csak néhány levél kószált a levegőben. Fancsikó nem szerette, ha visongnak a lányok, sokkal inkább szerette, ha ülnek csöndben a farönkökön, mellettük zöld a fű, és ő, Fancsikó nézegetheti a fehér térdzoknijukat. Pintát nem érdekli a reggel hasa, így a lányok között forgolódott, nevetgélt, itta a teáját, turkált a kalácsszeletek között, és megint ő beszélt. Beszéd közben rámkacsintott és Fancsikóra, de szavai — mint a jegenyék levelei — a lányok felé lebbentek.

— Reggel a réteken, reggel a réteken... figyeltek, ti szépszeműek egyáltalán...?

Pinta teliszájjal vigyorgott, láthatóan örült, hogy a kutya sem figyel rá.

— A mezőkön vágtázott, a hajnalt fűzte a nyergébe, és patája nem toccsant a vizenyőkön.

— Kinek? Kinek?

A lányok nevettek, kalimpáltak a lábukkal.

— Kicsoda a vizenyősökön?

Pinta arca haragra feszült. (Röhögni kezdtem.)

— Vágtata ködlóa fűzfafe lett.

Így énekeltek. Pinta elégedetten húzgálta tornacipője fűzőjének bolyhos végét. Fancsikó tekintete a térdzoknikat döfködte, én meg mutatóujjammal az egyetlen mazsolás kalácsot.

— És harmattól csillog a patája.

— Lendül a farka, és születik a szél.

A lányok hirtelen félbetörték mozdulataikat. (Mintha a reájuk öntött forró gyertya most dermedt volna meg.) A kert végében megjelent apám, borostásan, alvatlanul, gyűrötten.

Aztán feltűnt az utca végében a ködló, hogy két ugrással a kertben teremjen és fölharapjon mindannyiunkat.

[FANCSIKÓ ELŐADÁSA]

— Hölgyeim s Uraim! Örvendek, és lássunk munkához. Következzék tehát annak a kettős mozgásnak a leírása, amely némiképp nem rendelkezik az idő hátat görnyesztő batyujával, azaz lehetetlen eldönteni, hogy a két mozgás, D. tervezett útja egy asztalhoz, valamint egy homlokról lepergő kézmozdulat, miként csüng az idősíkokon; végtére is ezen ne búslakodjunk, nem elsődleges információt vesztünk így, és talán egyenes derékkal átláthatunk egynéhány mesterkedésen. Igyekszem csupáncsak a leírásra szorítkozni, s holmi logikai hacacáréval az időt nem húzni.

D. mihelyst belépett az ajtón, s körbefonta a kávéház szelíd levegője, észrevette az asztalt és mellette a feleségét a föltűnő kalapban (amely jóságosan hangsúlyozta, keretezte, elborította a *szépen elnyűtt arcot*).

Kis kitérőt engedek meg magamnak — az utolsó szavak kapcsán. Íme. Önök felugrálhattak volna, s a botrány kétséges szelét kavarhatnák, kiáltozván: mik ezek a célzatos hasonlatok?! Amire én még válaszolhatnám, hogy hol van itt közeltávolban hasonlat, de lassan — hogy Önök is értsék — megérteném Önöket, és igazat adnék. Pinta, mindannyiónk Pintája, itt bizonnyal közbeszúrná, hogy ő 1:2-höz adja az igazat. De hagyjuk a tréfát.

D. érezte, hogy hátulról, a tarkójánál tekintetek surrannak az ingnyak alá; fejét hiábavalóan merevítette hátra, hogy a nyakkendő-birizgálásról mint fölöslegességről már ne is szóljak.

A nő a kalapját igazította meg, kezének óvatos játékával jobbra, majd balra billentette, s csak a férfiak gondolják úgy: minden maradt a régiben. Ezt követően a táskájáért nyúlt, jogosan föltételezhető, hogy elővette a púderesdobozt, és megkísérelte arcát a sápadt tükörbe gyömöszölni.

Olvashatták, és persze: Hölgyeim s Uraim!, olvashatták a meghívón, melynek külleméért elnézésüket kell kérjem, hogy tulajdonképpen egy úgynevezett szakítás előadásom témája. Szeretném, ha most figyelnének, s nem maradnának tompák. Nem, mert súlyos részhez értünk, nem. Éppen ellenkezőleg. *Ez* a kínos bevezető, amely — ha ügyesebb vagyok — szelíden belesimulna a szövegbe, s nem tornyosodnék így, pardon, böfögő sziklaként előre, quasi megtagadva formájával, illetve szituációjával tartalmát, ez a bevezető azt célozza, hogy az alábbi szolid paradoxont a maga jelentőségtelenségében fogják föl.

D. tekintetének a nőt, a kalapot és D.-t kellett volna magához ölelnie.

D. könyökével az alattomos asztalfelületre támaszkodott, ujjait végighúzta halántékán, a mozgás folytonosságát egy ér szakította meg, akár valami orvul kifeszített drót. Ez a mozdulat volt a fejfájás beismerése. Nyomorúságos pillanat, több okból is.

Látta az asszony arcát, igaz csak féloldalvást, hisz szándéka szerint az asztallap pohár rajzolta köreit nézte, de, már bocsánat a szóért, tekintetzúzalék hullott környezetére is, így az mindenesetre tisztázódott, hogy az asszony szája körül ismét az az értetlen fintor van, amit nem oldott semmi gúny, semmi elviselhetővé tevő fölényesség.

Kérem, ez nem egyszerű.

Mert az ajkakból eredező ráncok, melyekbe, mint gleccser a vájatába, rúzs húzódott le, tovább horzsolva, a hasonlatnak megfelelően, a bőrt, a ráncok D. számára az iránta mutatkozó jóindulat jelei voltak; és igaz az is, hogy általában nincs szükség szeretetlavinákra, elég egy tiszta pacni, ahol megpihenhet a szem.

Pihentetőül vetem közbe, hogy itt Pinta bizonnyal megjegyezné: Fancsikó, Fancsikó ne lírázz! Én erre, ha eszembe jutna, nagy pökhendin azt mondanám: ezért a pénzért?! Értik, ugye, a finomságot? Folytassuk.

Általában elég tehát egy ölelésre kész kar, egy *lehetőség*. Csakhogy. Csakhogy D. pontosan tudta, hogy az asszony grimaszát az ő szavai húzzák keservesre. D. minden mondata — mint mikor a kiskölykök keresztben le akarják nyelni a fogkefét — ferdén feküdt a szájában: a végük hátul, a bölcsességfogak sötétjénél, míg az elejük,

attól függően, hogy az első szó miként csúszott föl a torkán, bal avagy jobb felé sodródva simult a szájpadláshoz, illetve a fogínyhez. Az első megvetemedett mondat kiszerelése érdekes technikai föladatnak tetszett, melyben mosolyogva segédkezett az asszony is. Csakhogy. Csakhogy hamar kiderült, hogy a mondatok elmozdítása további mondatok erejével lehetséges, és ezek vagy eleve púposak, vagy mesmeg beszorulnak a bölcsességfog és a szájpadlás közé.

Itt nem hallgathatom el egy aforizmámat. Mondom. Szórendek résein kúsznak hozzánk tévedéseink. Ne tapsoljanak.

Látni D.-t (láthatja D. is ott az ajtóban állva, görnyedten), látni, amint hebrencsül ide-oda pillog. Itt elmondhatnék egy történetet, de nem akarom Önöket összezavarni. A történet, amellett hogy szép s tanulságos, még tök marhaság is — hogy egyszerű legyek és pontos.

D. izgatottan a virágárusra néz, aki érteni látszik valamit, és elindul D. meg a felesége felé, folyvást bólint, nem bólogat, fejét csak egyszer hajtja meg az asztalhoz vezető úton, melynek, mondhatni, szegélyét rózsákkal hinti tele, egyszer hajtja meg, de ez nem tűnik természetellenesen lassúnak, mégis a biccentésnél ünnepélyesebb a mozdulat. Három szálat, szól D. rekedten, s látja, hogy a virágkosárban tövisek vannak, tövisek a rózsák virágai helyén is. A virágos, aszalt öreg, igent int, három gyönyörű rózsa a hölgynek, majd, ahogy színpadon a „félre" szöveget, ám nem ügyelve, hogy az asszony hallja-e vagy sem, hozzáteszi: Tessék, fiam, elhoztam. Bár ami igaz, igaz: neked kellett volna rátalálnod.

Kérem, láthatjuk, a történetet nem érdemes elmondani, hát nem mondjuk el. Szimbolikája kissé homályos, túlságosan érthető. Ehelyett rövid, eszelős kiáltást hallathatunk, így: Na, ja, egy néma gesztus!

Lássunk világosan.

D. jobb keze tanácstalanul forgatott egy gyufaskatulyát, az élére állította, a lapjára, majd a hosszabbik oldalélre. Ciklus, mondhatnánk. Bal keze sündörgésszerű mozgásának kapcsolatát a fejfájással már kimutattuk. Az *elhangzottak* után most megjegyezzük, hogy a lekonyuló kis- és gyűrűsujj mintegy eltakarta a szemet, s lett, képesen szólva, sunyi deszkapalánk a férfi és a nő között.

D. a kávéház ajtajában megigazította a nyakkendőjét, és egyet előre lépett, aztán egyet hátra.

Köszönöm a figyelmüket. Az ügyeletes tűzoltó majd megmutatja a helyes utat és a kijáratot, arra parancsoljanak.

És: Hőőlgyeimm, Urrraimm!

[SÁRGA]

A tojások feje a porban. A király nem kegyelmezett. Fancsikó és Pinta visongott:

— Halál rá! Halál rá!

Fancsikó az asztal alatt belém rúgott, és odasúgta, akárha egy léggömböt engedne el.

— Barrabást.

És nevetett, hogy okos.

Édesapám keze és az én kezem a levegőben, mint két madár. Csőrünkben a só. Aztán a lassú sópermet. Pinta természetesen nem volt annyira figyelmetlen, és volt annyira bőbeszédű, hogy közbevakkantson:

— Esó.

A király és hűséges alattvalója vékony szeletekre vágták a friss, szőke szegedi cipót, a szeleteket meg csíkokra vagy oszlopokra, mindenesetre úgy, hogy karcsúak legyenek, de ne törékenyek. A morzsákat a férfiakra jellemző felelőtlenséggel söpörték le az asztalról, aztán együtt, méltósággal beledöftek a tojás sárga szemébe.

Messziről hallatszott a telefon (NŐI) hangja.

— Elnézést, nagyfőnök, tüstént itt vagyok; várj. Vártunk. Pinta és Fancsikó táncra perdültek. Sarkuk csikorogva fordult a konyha kövén. Pinta így énekelt:

— Küklopszok fájdalma:
kenyéroszlop, alma.

Fancsikó elégedetlen volt.

— Mér auszgetippelt alma? Mer rímel?! Disznóság. — Jól elvoltunk.

Gondolkodás után Fancsikó döntvénnyel állt elő, mely szerint az elkövetkezendőkben a „Küklopszok fájdalma: fejedelmünk álma." megoldást tekintjük hitelesnek (mert az a jobb).

Ekkor már mindkét tojás hideg volt: a domború felületen *sárga* csíkok indultak, s aztán hirtelen, mielőtt végük lett volna, megszűntek szín lenni, és anyag lettek: cseppé gyülekeztek. Fancsikó végigsimított egy ilyen dudort.

— Hitvány módon megálltak.

— A pillanat testet öltése — mondta Pinta békítően.

A kenyér apró gödreibe is beledermedt a sűrű, sárga lé.

[EGY TOJÁS]

Kié legyen? Én hajlottam afelé, hogy megegyem. Ezt természetesen nem javasolhattam. Másfelől tudtam, hogy édesapám szívesen megenné, és tudtam azt is, hogy ha arra kerül a sor, fölajánlja nekem, amit én természetesen nem fogadnék el. Nyilvánvaló volt, hogy mindkettőnket ezek a gondolatok foglalkoztatták, miközben az utolsókat tunkoltuk. Pinta akkor lépett elő leleményével, mikor már majdnem pókhálót rajzolt arcunkra a zavar, s pillantásunk már-már sanda volt.

— Azt javaslom, azé legyen a maradék tojás, aki a szomorúbb történetet mondja.

Én erre fölnevettem, apám meg lehajtotta a fejét. Én kezdtem, s meséltem egy férfiról, aki elhagyta a feleségét, közben jelentőseket pillogtam édesapámra.

— Te jössz.

De mielőtt apám azt mondta volna, hogy „Szeretlek benneteket", s ezzel a t ö r t é n e t t e l megnyerte volna versenyünket, Fancsikó a tálka felé nyúlt, mozdulata gyors volt, mint a kígyók feje, markába vette a tojást, és elhajította a nyitott ablakon át.

Így az egész t á r g y t a l a n lett.

És csönd.

[BEVEZETÉS EGY KONYHÁBA]

A lichthofon át csöpörög be a fény. A homály, mint a por, a sarokba húzódik. A mosogató praktikusan kettészelt medencéi fölött lenyűgöző szerkezet kapaszkodik a falra. A könyökszerűen meghajlított csövek kavarognak, kúsznak, kerülgetik egymást, visszafordulnak s megint előre, akár egy kifordított has elemei. Az egyik cső meredeken zuhan lefelé, mint a rajzlapról kifutó, elszabadult ceruzavonal; gumicsőben végződik, s a gumi ajkán rövid hörgéssel vízcsepp jelenik meg, szabálytalan időközönként. (E szabálytalanság kelthetne bizalmatlanságot.) A rozsdás fém vonulását rézforgattyúk szakítják meg, amelyek esetenként csapokká komplikálódnak. A tömzsi hengertest, a központ, nagyon nehéznek látszik.

A fehér és fekete kőlapok között lehet különbséget tenni. A konyha lejt a (geometriai) közepe felé, a lefolyó miatt, amely felett a hokedli, mert kék, mint egy napernyő, magasodik. A gyanús vasnégyszögtől növekvő sugarú, közelítőleg koncentrikus körökként a sár erővonalai. Az asztal közelében, amely a szemközti falhoz lapul, megroggyan a padló, a körök egybe maszatolódnak, itt jobban kitetszik: mocsokról van szó.

A mosogató fakeretén, szinte befedve a nyílást, deszkalap nyugszik. Szinte: a hátsó, a falhoz eső felen cső bukik a deszka szintje alá. — Itt van az a csapfej, amelynek elfordítása meleg vizet eredményez. A csaphoz a deszka eltávolítása után

lehetne hozzáférni. A deszkán, mint legyek a seben, mosatlan edények, megmozdításukhoz egy kis meleg víz kéne.

A szituáción két tárgy uralkodik. Az egyik egy alpakka tál s egy piros, műanyag tojástartó kompozíciója, mindkettőbe reménytelenül belemarta magát a tojásmaradék; ez a tál esetében megrendítő, a tojástartó esetében szép [látvány (?)]. A másik egy lábos, amely ferdén ékelődik két edény közé. Zsíros lé tükörsima felszíne hangsúlyozza a ferdeséget. Félig becsúszva kenyérdarab támaszkodik a lábos rücskös peremének, mint valami kisméretű földcsuszamlás emléke. A kissé átázott (málló) kenyéren félbevágott vöröshagyma.

A száraz, vörhenyes hagymaburok, akár egy megfakult nő álarca.

[FÉNYKÉP ÉDESAPÁM ÍRÓASZTALÁN]

Egy reggel, *mikor* apám kitántorogván a konyhából, mert szinte elájult a dögszerű elmosogatlan edények akkora tömegétől, különösképpen egy ezüst-, de inkább alpakka tálcától, melybe teljesen beleragadt a sárgás tojásmaradék, s bemenvén a fürdőszobába nem találta a fogkeféjét, a fogmosó poharát, a borotváját s a WC-kagylót, és nem találta az arcát a tükörben, majd onnan a belső szobába imbolyogván látta az ágyát feltúrva, benne a sárga hajú kis nőt, mint egy macskát gömbölyödni, *akkor* odament az íróasztalához, rádűlt kissé s egyben megtámaszkodott, majd erősen a szemembe nézett (a fényképen tekintetem szigorú volt, szájam csücsörítve), és azt mondta:
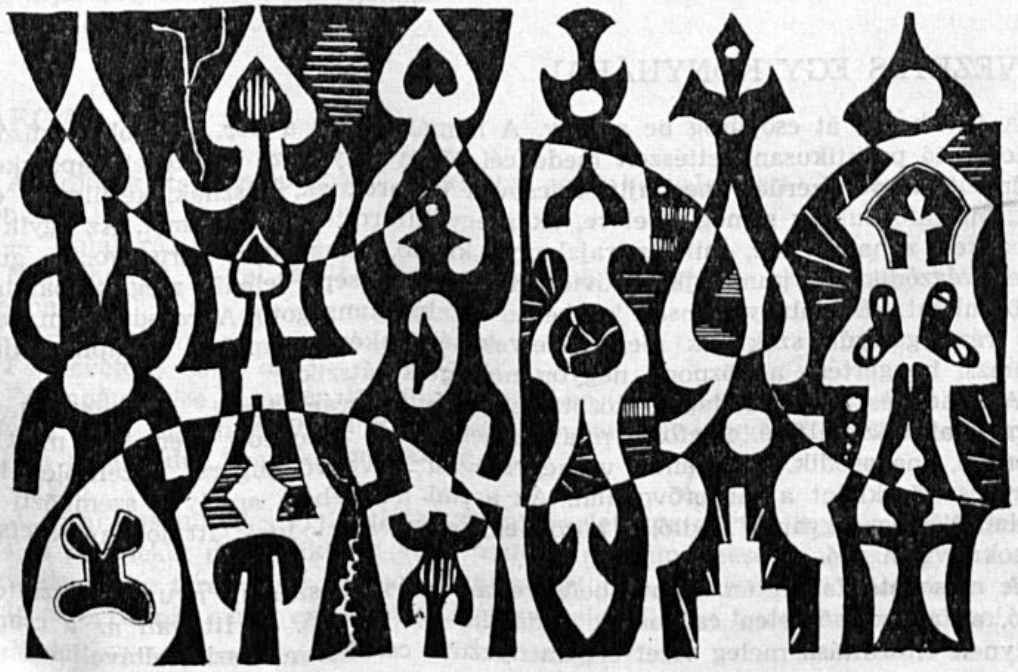
— Elúrhodott, nagyfőnök, rajtad a kevélység.